

◆◆◆ HÁMORI ANTAL

A „duplex effectus” és a „kisebbik rossz”
elvé az állapotos nő életveszélye esetén

I. BEVEZETÉS

Előfordul, hogy az állapotos nő élete és a szíve alatt fejlődő, még meg nem született emberi lény élete „rivalizál” egymással (pl. rákos betegség vagy ún. „méhen kívüli terhesség” esetén). Felvetődik a kérdés, hogy ilyenkor, amikor csak egyikük élete menthető meg, különben mindketten meghalnak, mely normát, alapelvet kell alkalmaznunk, melyik életet kell megmentenünk, mit, hogyan szabad, illetve kell tennünk vagy nem tennünk.¹ Konkrétabban, például „méhen kívüli terhesség” esetén alkalmazható-e a „*duplex effectus*” elvé, vagy inkább a „kisebbik rossz” elvé követendő?

Idetartozik az „indirekt abortusz” kifejezés pontatlanságának kérdése is. Ez az elnevezés véleményem szerint kerülendő, mivel nem mutat rá arra, hogy például a „*duplex effectus*” elvének valamennyi szabálya érvényesül-e, vagyis az abortusz erkölcsi és jogi értelemben releváns-e.² Magából az elnevezésből az sem derül ki, hogy a szándékra vagy az eredményre vonatkozik-e.³

A különböző jogalanyok – a különböző felfogások, elméletek, ismeretek, szempontok, hatások, körülmények, lelkiismeretek szerint – más és más válaszokat adnak. E tekintetben fontos szempont, hogy a még meg nem született emberi lény életét egyenértékűnek tartják-e a megszületett ember életével, csak időbeli vagy egyéb megszorítással tekintik annak (pl. valahány

¹ Vö. szíami ikrek bizonyos esetei; lásd pl.: HÁMORI A., *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással* (Budapest 2006) 209-230; Uő, *Az „autonómia tisztelete” a magyar jogban (a szíami ikrek élethez való joga és szüleiik önrendelkezéshez való joga „kollíziójának tükrében)*, in *Alma Mater* (2001) 5/113-134; Uő, *Az „autonómia tisztelete” a magyar jogban (Reflexió...)*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 7 (2001) 1/36-42.

² Vö. HORVÁTH L., *Duplex effectus*, in *Magyar Katolikus Lexikon* II (Budapest é.n.) 737.

³ Vö. pl. „indirekt eutanázia” elnevezés és változása; vonatkozó szakirodalmi hivatkozásokkal lásd pl.: HÁMORI A., *Az emberi élet és méltóság védelméről Julesz Máté könyve kapcsán*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 22 (2016) 2/8-30.

hetes kortól, egészségi állapot szerint), illetve az életben maradási esélyek alapján mérlegelnek.⁴

E súlyos téma megfelelő tárgyalása, a felmerülő dilemmák helyes megoldása, a kérdések korrekt megválaszolása – a vonatkozó biológiai és orvostudományi ismeretek alapján – különösen az etika, a jogtudomány és a teológia művelőinek felelősségteljes feladata, kötelessége, amely ma is sürgetően aktuális.⁵

2. SZABÁLYOZÁSBELI PROBLÉMÁK

A Magyar Orvosi Kamara (MOK) 2012. január 1-jén hatályba lépett Etikai Kódexe – és az állami szabályozás⁶ – szerint az anya élete és egészsége a „magzat” életénél alapvetőbb, nagyobb érték. A Kódex II. 10. pontjának (5) bekezdése ugyanis a következőt tartalmazza: „Az anya életét veszélyeztető, vagy súlyos betegségét okozó terhesség, illetve a magzat életképtelensége vagy gyógyíthatatlan betegsége esetén felmerül az ún. orvosi javallatra történő abortusz lehetősége. A döntés ilyenkor is a szülők joga. Az orvos kötelessége a betegségről részletes, árnyalt, minden részletre kiterjedő választ adni.” Ennek értelmében az „orvosi javallat” körébe tartozik az anya életveszélye, súlyos betegsége, a magzat életképtelensége és gyógyíthatatlan betegsége.

Ez a „javallat” azt az erkölcsi ítéletet feltételezi, hogy az anya egészsége a „magzat” életénél alapvetőbb, nagyobb érték, amely azonban alapvetően

⁴ Lásd pl.: *Az élet kultúrájáért. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a bioetika néhány kérdéséről* (Budapest 2003; a továbbiakban: MKPK 2003. évi bioetikai körlevele) 44. pont; HÁMORI, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében...* 239. A körlevél célja, hogy az élet védelmét eredményező szemléletváltáshoz – a hit tanítása útján – hozzájáruljon (2. pont); e küldetést különösen azon élet elleni támadások teszik aktuálissá, amelyek a leggyengébbek és a legvédtelenebbek, a legkiszolgáltatottabbak – a születő gyermekek és a haldoklók – élete ellen irányulnak, vö. 4-6., 12., 14. pont és SZENT II. JÁNOS PÁL, *Evangelium vitae* kezdetű enciklika az emberi élet sérthetlenségéről, 1995. március 25., in AAS 87 (1995) 401-522; magyarul: (Pápai Megnyilatkozások XXVI) (Budapest 1995; a továbbiakban: EV) 7-28. pont. A körlevél hiteles tanítóhivatali megnyilatkozás (lásd: 1983. évi *Codex Iuris Canonici* [a továbbiakban: CIC] 753. k.), nem önálló, nem új tanítást tartalmaz, hanem instrukció jelleggel foglalja össze a bioetika aktuális kérdéseit; a Konferencia püspök tagjai egyhangúan fogadták el, ezért azt az *Apostolos suos* kezdetű motu proprio rendelkezése alapján az Apostoli Szentszéknek nem kellett felülvizsgálnia (1998. május 21., in AAS 90 [1998] 657, IV. 1-2.); vö. CIC 212. k. 1. §, 747-748., 754. k.; a hiteles egyházi tanítóhivatali megnyilatkozások kánonjogi relevanciájához lásd pl.: HÁMORI A., *Az egyház erkölcsi tanításának kánonjogi relevanciája az élet- és családvédelem területén*, in *Iustum Aequum Salutare* 12 (2016) 1/251-262.

⁵ A vonatkozó hiteles egyházi tanítóhivatali megnyilatkozások (pl. az említett *Evangelium vitae* enciklika) tartalma tekintetében különböző értelmezések merülhetnek fel, ezért az alábbiakban néhány nagyon fontos értelmezési kérdésre külön kitérek.

⁶ Lásd pl.: HÁMORI, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében...* 160, 198, 235.

nem szakmai, hanem erkölcsi ítélet. A szóban forgó „orvosi javallat”-ot voltaképpen megelőzi egy erkölcsi ítélet.

Véleményem szerint az abortusszal összefüggésben a „duplex effectus”, illetve a „kisebbik rossz” elve – az anya életveszélye – körében lehet beszélni orvosi javallatról. Az orvos ugyanis a „magzat” életét is megfelelően köteles védeni. A kérdés az, hogy – objektíve – az anya, illetve a „magzat” egészsége vagy az embrionális, magzati élet az alapvetőbb, nagyobb érték. A kifogásolt „orvosi javallat” szerint az előbbi a nagyobb érték, meggyőződésem szerint azonban az utóbbi. Az élet alapvetőbb érték, mint az egészség (hiszen élet nélkül nincs egészség), ezért a szóban forgó „javallat” nem helyénvaló.⁷

Az Etikai Kódex II. 10. pontjának (4) bekezdésében ez áll: „A törvény meghatározott körülmények és feltételek esetén lehetővé teszi a művi terhesség-megszakítást. Az orvos kötelessége, hogy a terhesség megtartása érdekében érveljen. Az orvosi hivatás alapvető törvénye az emberi élet tiszteletben tartása és védelme. *Minden orvos joga, hogy lelkiismereti okból elzárkózzék a nem orvosi javallat alapján kezdeményezett terhesség-megszakítás végzésétől, vagy abban közreműködéstől.* Munkahelyén ezért hátrányos megkülönböztetés nem érheti. A fogamzásgátlástól el kell különíteni azokat a módszereket, amelyek a már megtermékenyített petesejt gyógyszeres, vegyszeres, vagy eszközös elpusztítására irányulnak. Ezeket az eljárásokat abortusznak kell tekinteni. Családtervezésnek – ebben a vonatkozásban – a terhesség megelőzését kell tekinteni.”⁸ A kiemelt mondat a mai magyar állami szabályozáshoz képest is részben helytelen. Egész pontosan annyiban, hogy az orvosoknak nem csak a Kódex szóban forgó „orvosi javallatá”-n kívüli esetekben van joguk megtagadni a művi abortusz végzését, illetve az abban való közreműködést. A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LX-XIX. „törvény” (Mvt.) 14. §-a ugyanis a következő rendelkezést tartalmazza: „*A terhességmegszakítás elvégzésére, illetve az abban való közreműködésre – az állapotos nő életét veszélyeztető ok kivételével – orvos és egészségügyi szakdolgozó nem kötelezhető.*”⁹

⁷ Részletesen lásd pl.: HÁMORI A., *A még meg nem született emberi lény élete és a vele-keletkeztetett fogyatékos gyermek emberi méltósága védelmének összefüggése a mai magyar jogban* (Budapest 2017) 50; Uő, *Természetjog és (alkotmány)bírászkodás a még meg nem született emberi lény védelmében* (Budapest 2017) 23; Uő, *A család(ok) és a magzati élet védelme a mai magyar jogban demográfiai helyzetképpel*, in *Iustum Aequum Salutare* 12 (2016) 4/91-151; Uő, *Az ember élve születése nem káresemény – az EBH2015. P.11. árnyékában és az Alaptörvény tükrében*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 22 (2016) 4/4-29; Uő, *Az orvos lelkiismereti szabadsága és a duplex effectus elve az állapotos nő életveszélye esetén. Egyházi jogi aspektusok*, in *Magyar Sion* 5 (2011) 197-226; Uő, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében... különösen* 123-208 (160, 198), 235.

⁸ Kiemelés: H. A. A nem „orvosi javallat” esete például az, amikor az állapotos nő anyagi okok miatt akarja az abortuszt.

⁹ Lásd még: Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) VII. cikk (1) bekezdés; 64/1991. (XII.

A Kódex II. 2.2. pontjának (16) bekezdése szerint: „A különleges kezelési helyzetekkel – így különösen ... az abortusszal ... kapcsolatos jogszabályi rendelkezések vétkes megszegése egyben etikai vétségnek is minősül.” *A Kódex említett hibáit, jogellenes tartalmát sürgősen orvosolni kellene.*¹⁰

Kérdés, hogy az Mvt. 14. §-ának „az állapotos nő életét veszélyeztető ok kivételével” szövegrésze helyes-e, illetve alaptörvény-ellenes-e. Annak érvényesülése ugyanis – adott esetben – a „duplex effectus” és a „kisebbik rossz” elvébe ütközik, ami az élethez való jogon túl az Alaptörvény VII. cikkének (1) bekezdésében is elismert lelkiismereti szabadsághoz való jogot sérti. Másként fogalmazva azt is mondhatjuk, hogy e „végszükségi indikáció” eseti köre tágabb annál, mint amit például a kánoni jog elvisel. Túlmegy a „duplex effectus” és a „kisebbik rossz” elvén: az „indikáció” szerint – mivel nem zárja ki ezt – az állapotos nő életének megmentése érdekében a „magzat” halála kívánt következmény is lehet, továbbá az orvos és az egészségügyi szakdolgozó „kötelezhető” az abortusz elvégzésére, illetve az abban való közreműködésre, azaz a nagyobb rossz „választására” akkor is, ha a „magzat”-nak jobb az életben maradási esélyei. Így a cél „szentesíti” az eszközt, a jót a rosszon keresztül érik el. E reguláció szerint az embrió, a magzat halála „kisebb sérelemnek számít”, mint az állapotos nő halála; azért „kell” a nő életét választani, mert ha megmentik az életét, akkor még lehet gyermeke. Ezzel az érveléssel szemben azonban felhozható, hogy mivel a „magzat” fiatalabb, neki több gyermeke lehet. A szabályozást árnyalhatja a „kivétel” következő olvasata: a művi abortusz elvégzésére, illetve az abban való közreműködésre az állapotos nő életét veszélyeztető ok esetén orvos és egészségügyi szakdolgozó kötelezhető, vagyis nem feltétlenül kötelezik, mert nem minden esetben szabad kötelezni. Például, ha egyező életben maradási esély esetén az állapotos nő nem a saját, hanem magzata életét választja. Természetesen, ha a „magzat” életben maradásának nincsen reális esélye, akkor az anyának saját életét kell választania, mivel – a szóban forgó eseti körben – különben mindketten meghalnának, ezért az ezzel ellentétes anyai döntést nem is szabad elfogadni („Ne ölj!” parancsa).¹¹

Ezzel összefüggésben *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással* című könyvemben azt is említettem, hogy „a lelkiis-

17.) AB határozat; 48/1998. (XI. 23.) AB határozat.

¹⁰ Ennek érdekében 2016 decemberében beadványt nyújtottam be a Kamarához, sajnos eredménytelenül. A Kódex értékes tartalmához lásd pl.: HÁMORI A., *Reflexió a Magyar Orvosi Kamara 2012. január 1-jén hatályba lépett Etikai Kódexének „az ún. orvosi javallatra történő abortusz lehetősége” szövegrészehez*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 22 (2016) 3/23-25.

¹¹ Vö. HÁMORI, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében...* 235. Természetesen, minél kevésbé egyértelmű a tényállás, az életben maradási esély, annál nagyobb a dilemma, annál nehezebb a döntés. Másik súlyos kérdés, hogy a helytelen anyai döntés el nem fogadása vonatkozásában milyen mozgástér van.

mereti szabadságra hivatkozva tagadhatja meg mindenki más is a »duplex effectus« elvét [illetve – értelemszerűen – a „kisebbik rossz” elvét] sértő magatartás tanúsítását (pl. a bíró vagy más jogalkalmazó a határozathozatalt vagy az abban való részvételt, amikor az eljárás tárgya a magzat megszületése, és a világi »jog« szerint – a »duplex effectus« elvét [illetve a „kisebbik rossz” elvét] sértve – a magzat »nem születhet meg«; a jogalkotó vagy a jogalkotásban részt vevő más személy, pl. köztisztviselő az emberi élet kioltását »lehetővé tevő«, a »duplex effectus« elvét [illetve a „kisebbik rossz” elvét] sértő »jogszabály« megalkotását, illetve az abban való részvételt); hátrányos jogkövetkezmény (pl. fegyelmi büntetés) ezért tehát nem érheti az illetőt.”¹²

3. A „DUPLEX EFFECTUS” ELVE

Josemariá Sanchis a kettős hatású cselekménynek minősítéshez szükséges feltételeket, amelyek tényszerűen, valóban közvetetté („eshetőlegessé”) és erkölcsileg elfogadhatóvá teszik azt, a következőkben határozza meg:¹³ a cselekmény ne legyen önmagában meg nem engedett vagy rossz (legyen jó vagy közömbös);¹⁴ a rossz hatás ne a jó hatás (cél) elérése érdekében felhasznált eszköz legyen (a jót nem szabad a rosszon keresztül elérni¹⁵); a szándéknak jónak kell lennie; *arányos mértékben súlyos oknak* kell fennállnia.¹⁶ Sanchis kiemeli: a „fajnesesítő” abortuszt, amelyet azért idéztek elő, hogy egy olyan kisgyermek születését elkerüljék, aki biztosan vagy valószínűleg abnormális lesz, vagy valamilyen módon sérült marad, közvetlen

¹² HÁMORI, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében...* 56.

¹³ SANCHIS, J., *L'aborto procurato: aspetti canonistici*, in *Ius Ecclesiae* (1989) 2/663-677.

¹⁴ Lásd pl.: II. Vatikáni Zsinat, *Gaudium et Spes* kezdetű lelkipásztori konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról, 1965. december 7., in AAS 58 (1966) 1025-1115 (a továbbiakban: GS), 27. pont; BOLDOG VI. PÁL, *Beszéd a redemptoristákhoz*, 1967. szeptember, in AAS 59 (1967) 962; BOLDOG VI. PÁL, *Humanae vitae* kezdetű enciklika a gyermekvállalásról 1968. július 25., in AAS 60 (1968) 468-491; magyarul: „Amit Isten egybekötött” (Budapest 1986; a továbbiakban: HV) 79-96, 14. pont; SZENT II. JÁNOS PÁL, *Veritatis splendor* kezdetű enciklika a katolikus Egyház minden püspökének az Egyház erkölcstanának néhány alapvető kérdéséről, 1993. augusztus 6., in AAS 85 (1993) 1133-1228; magyarul: (Pápai Megnyilatkozások XXIV) (Budapest 1993; a továbbiakban: VS) 149, 71-72., 77-78. pont; *A Katolikus Egyház Katekizmusa* (Budapest 2002; a továbbiakban: KEK) 1749-1761. pont. Vö. pl. BODA L., *A keresztény erkölcs alapkérdései. Erkölcséteológia I* (Budapest²1997) 65-71.

¹⁵ „Nem szabad rosszat tenni, hogy jó származzék belőle.” Lásd: XI. PIUSZ, *Casti connubii* kezdetű enciklika a keresztény házasságról, 1930. december 31., in AAS 22 (1930) 539-592 (a továbbiakban: CastiC), III. 2. d) pont; HV II. 8-9. pont; VS 72., 77-83., 90-92., 95-96. pont; *A Magyar Püspöki Kar 1956. szeptember 12-i körlevele* („Nem szabad bünt cselekedni azért, hogy könnyítsünk magunkon, sem rosszat tenni, hogy jó következék belőle.”). Vö. Róm 3,8.

¹⁶ Vö. SARDI, P., *L'aborto ieri e oggi* (Brescia 1975) 323-331; CICCONE, L., „Non uccidere”. *Questioni di morale della vita fisica* (Milano 1984) 229-246; PALAZZINI, P., *Vita e virtù cristiane* (Roma 1987) 222-225; SOMFAI B., *Életet védeni – életet kioltani*, in *Távlatok* 1 (1991) 4/28-41.

(egyenes szándékkal, célzatosan, azaz kívánva elkövetett) abortusznak kell értékelni.¹⁷ A terápiásnak nevezett abortusz esetében, amikor az anya életének és/vagy egészségének megőrzése a cél, általában közvetlen (egyenes szándékkal elkövetett) abortuszról van szó (pl. rendellenes elhelyezkedésű magzatot tartalmazó méhkürt eltávolítása);¹⁸ az állapotos nőből rákos daganat miatt történő méheltávolítást viszont közvetett (esetlegesen) szándékkal elkövetett abortusznak tekintik.¹⁹

Véleményem szerint a szóban forgó *duplex effectus*-szal járó magatartás tanúsítója a jogellenességet kizáró ok miatt nem büntethető. Egyébként – szem előtt tartva a többi mentő és enyhítő körülményeket (pl. „kisebbsik rossz” elve, CIC 1322-1324. k.) – az esetlegesen szándékkal történő elkövetési magatartás (a magzat elhajtása, illetve elhajtása) mind a kánoni, mind az állami jog szerint büntetőjogilag releváns, bármely módon és eszközzel valósuljon is meg.²⁰

Sanchis – leszögezve, hogy a spontán vagy gondatlanságból okozott abortusz „elkövetője” nem büntethető²¹ – részletesen foglalkozik az egyenes (di-

¹⁷ Vö. CastiC, in AAS 22 (1930) 564-565; HITTANI KONGREGÁCIÓ, *Donum vitae* kezdetű instrukció a kezdődő emberi élet tiszteletéről és az utódnemzés méltóságáról, 1987. február 22., in AAS 80 (1988) 70-102, II.: „... a behelyezett embriók közül időnként néhányat fajnesesítő, gazdasági vagy pszichológiai indokokkal feláldoznak. Az emberi lények ilyen önkényes tönkretétele ... elmentés az előidézett abortusszal kapcsolatban már említett elvvel/tanítással.”

¹⁸ Vö. SC Off Resp., 1884. május 31., in ASS 17 (1884/1885) 556; 1889. augusztus 19., in ASS 22 (1889/1890) 748; 1895. július 24., in ASS 28 (1895/1896) 383-384; 1898. május 4., in ASS 30 (1897/1898) 703-704; 1902. március 5., in ASS 35 (1902/1903) 162 és CastiC, in AAS 22 (1930) 562-563.

¹⁹ A méhkürtben fejlődő embrió növekedésével anyja életveszélyes belső vérzése és halála következne be. A méhrák az embrió jelenlététől függetlenül vezet halálhoz. Kürtterhesség esetén az embrió „kiemelése” (és így halála) szükségszerűen benne van az életmentő beavatkozás (műtét) céljában. Részletesen lásd: HÁMORI, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében...* 142-143. A méhrákról ír Helmut Weber is *Speciális erkölcteológia* című könyvében (Budapest 2001) 130: „Az ilyen indirekt abortusz mintapéldája az az eset, amikor egy terhes nőnek méhrákja lesz. Az uteruszt operációval el szabad távolítani. Közben a gyermek természetesen meghal, de ez elfogadható, mert halálát nem közvetlenül akarták, és nem közvetlenül okozták.” Vö. CONNERY, J., *Abortion: the development of the Roman Catholic perspective* (Chicago 1977) 284-303; HITTANI KONGREGÁCIÓ, *Nyilatkozat a művi abortuszról*, 1974. november 18., in AAS 66 (1974) 730-747, 14. pont; KEK 2271. pont; VS 78. pont; MKPK 2003. évi bioetikai körlevele 44-45. pont; CSALÁD PÁPAI TANÁCSA, *Demográfiai fejlődésfolyamatok, etikai és pasztorális szempontok*, 1994. március 25., (Budapest 1999) 32-35. pont; EGÉSZSÉGÜGY PÁPAI TANÁCSA, *Az Egészségügyben Dolgozók Chartája* (Vatikánváros 1994); magyarul: (Római Dokumentumok IX) (Budapest 1998) 141. pont; SC Off Resp., 1895. július 24., in ASS 28 (1895/1896) 383-384, vö. FILA B. – JUG L., *Az egyházi Tanítóhivatal megnyilatkozásai* (Kisternye-Budapest 1997) 3298. pont; SC Off Resp., 1898. május 4., in ASS 30 (1897/1898) 703-704, vö. FILA – JUG 3336-3338. pont; SC Off Resp., 1902. március 5., in ASS 35 (1902/1903) 162, vö. FILA – JUG 3358. pont.

²⁰ Lásd: HÁMORI, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében...* 144-145. Az „esetlegesen szándék” esetében az elkövető cselekménye következményeibe belenyugszik (tehát azokat nem kívánja, de tudja és akarja).

²¹ Vö. CIC 1398. k.

rekt, „közvetlen”, célzatos) és az eshetőleges (*eventualis*, „közvetett”, a magartás következményeibe belenyugvó) szándékkal elkövetett abortusz egyházi büntetőjogi megítélésével. Ennek keretében kifejti, hogy míg a „közvetlen” (egyenes szándékkal elkövetett) abortusz – az egyéb feltételek együttes fennállása esetén – büntetőjogilag is mindig releváns (magzatelhajtás), addig a „közvetett” (esetőleges szándékkal elkövetett) „abortusz” nem feltétlenül. Az utóbbi esetben az „abortusz” nem kívánt mellékhatásként jön létre, s ha a cselekményt „jó cél” vezérli, megengedett, megtűrt (elfogadható, „nem rossz”).²²

Erdő Péter Sanchiszal egybehangzóan ír a kérdésről: nem követ el büntetendő cselekményt az, aki olyan beavatkozást végez, amely kettős hatással, *duplex effectus*-szal jár, ha a szándék a másik, jó hatásra irányult, és a magzatelhajtást az illető nem akarta közvetlenül. Ha viszont az akarat közvetlenül (kívánva²³) a magzat elhajtására, illetve megölésére irányult, a bűncselekmény még akkor is megvalósult, ha ezt valaki egy általa jónak tartott célból hajtotta végre („a jó cél ilyenkor sem szentesíti az eszközt”²⁴).²⁵

Mindebből az tűnik ki, hogy ha az elkövetőt nem a „jó cél”, hanem az erkölcsileg rossz cél vezérli, akkor az eshetőleges szándékkal elkövetett abortusz is büntetendő a CIC 1398. kánonja (illetve a CCEO 1450. k. 2. §-a) szerint.²⁶ Ezt alátámasztja az is, hogy a CIC 1321. kánonjának 2. §-ában foglalt

²² Vö. XII. PIUSZ, *Discorso all'unione Medico-biologica San Luca*, 1944. november 12., in *Discorsi e Radiomessaggi* (1944/1945) 191-192; VIDAL, P. – WERNZ, F. X., *Ius poenale Ecclesiasticum* (Roma 1937) 516; CAPPELLO, F. M., *Summa Iuris Canonici* III (Roma 1940) 540; CREUSEN, J. – WERMERSCH, A., *Epitome Iuris Canonici* III (Brüsszel 1946) 344-345; DE PAOLIS, V., *De Sanctionibus in Ecclesiae. Adnotationes* (Roma 1986) 119-120: „Deliberata voluntas procurandi eiectionem foetus vivi sed non vitalis vel mortem ipsius foetus in sinu materno”. Lásd még pl.: BODA 56: „Aquinoi Szent Tamás nyomán a hagyományos katolikus erkölcs ilyen nehéz döntési helyzetek megoldására dolgozta ki a kettős hatás elvét. Ez az elv az erkölcsi szándékkal kapcsolatos két lényeges fogalom segítségével keresi a kiutat. A kifejezetten szándékolt, direkt módon akart fogalma mellett ugyanis szerepet kap a nem-kifejezetten szándékolt, indirekt módon akart fogalma is. A kettős hatás (*duplex effectus*) elve ma is használható. Leegyszerűsítve így fogalmazhatjuk meg: az erkölcsi állásfoglalás nehéz helyzeteiben akkor vállalhatjuk a döntés kockázatát, ha cselekedetünk tényi mivoltában (objektíve) a jóra irányul, személyes szándékunk is jó, és arányos ok is van arra, hogy döntést hozzunk, vállalva annak nem kívánatos mellékhatásait.”; 57: „... senkit sem szabad direkt megölni, hogy ezzel mások életben maradhassanak, mert így a cél szentesítené a bűnös eszközt. S ilyen esetben a »kisebb rosszat választani« elve nem alkalmazható”.

²³ Vö. *deliberate*, „készakarva”, megfontolva, meggondolva – CIC 1321. k. 2. §; *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* (1990; a továbbiakban: CCEO) 1414. k. 1. §.

²⁴ Lásd: *A Magyar Püspöki Kar 1956. szeptember 12-i körlevele*. Vö. VS 77-83. pont; KEK 1753., 1756., 1759., 1761. pont; FIA – JUG 815. pont.

²⁵ ERDŐ P., *Magzatvédelem a mai egyházjogban*, in *Távlatok* 5 (1995) 3-4/345-346. Vö. SOMFAI.

²⁶ Fölvetődik a kérdés, hogy a CIC 1321. kánonjának 2. §-ában foglalt „deliberate” kifejezés alatt az „eshetőlegesség”-re is kiterjedő „szándékosan” értendő-e (vö. uo. 1. §: „dolus”); lásd a CCEO 1414. kánonja vonatkozásában is. Vö. VS 68. pont („megfontoltan”), 70. pont („megfontolt beleegyezéssel”), 73., 78. pont („megfontolt akarat”), lásd: uo. 79-83. pont; *Az Egyházi Törvénykönyv. A Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal* (Budapest 2001) 891 („készakarva”: 1321. k. 2. §) és 815. („megfontoltan”: 1191. k. 1. §); HOLLÓS J., *Jegyzetek a keleti egyházak törvénykönyvéhez* II (Téglás 2003) 303 („megfontolt szándékos-

rendelkezés második fordulata szerint, ha a törvény vagy a parancs úgy rendelkezik, a büntető törvénynek, illetve parancsnak a „kötelező gondosság” elmulasztása (*negligentia*) folytán elkövetett külső (de nem feltétlenül nyilvános) áthágása büntethető.²⁷ Ha a törvényhozó egy meghatározott büntetendő cselekmény gondatlan elkövetési alakzatát is büntetni rendeli, akkor nyilvánvalóan az annál súlyosabban minősülő, eshetőleges szándékkal elkövetett cselekményt is szankcionálja.²⁸

Sanchis ír arról az esetről, amikor a magzatelhajtó (-elhajtató) személy „megbízója” egy állami szerv (hatóság). Az ilyen „megbízást” „bűnözési parancs”-nak hívják. Tágabb értelemben a „megbízó” a fő tettes; az abortuszt elvégző „orvos”, valamint a beavatkozásban részt vevő munkatársai is a CIC 1398. kánonja szerinti *latae sententiae* kiközösítettek közé tartoznak, feltéve, hogy a latin egyház tagjai,²⁹ és tudtak, illetve saját hibájukból nem tudtak a törvényszegésről és a törvényhez fűzött büntetésről, az önmagától beálló kiközösítésről.³⁰ A mai magyar állami szabályozásban létező ellenőrizetlen „súlyos válsághelyzet” indikáció ismételt törvénybe foglalása³¹ előtt az egyház tudatta a Magyar Köztársaság Országgyűlésének képviselőivel cselekményüknek a CIC 1398. kánonja szerinti súlyát és büntetését.³²

Amint a fentiekből láthatjuk, nem kizárt olyan tényállás, amikor a helyes állásponthez, legalább az egyik emberi lény életének megmentéséhez nem a „*duplex effectus*”, hanem a „kisebbik rossz” elvét tudjuk alkalmazni. Az ún.

sággal [deliberate]”).

²⁷ Vö. CIC 1321. k. 1. §. Lásd: uo. 1389. k. 2. §.

²⁸ Vö. CIC 1326. k. 1. § 3. sz. (luxuria – tudatos gondatlanság); CEO 1414. k.

²⁹ Vö. CIC 1. és 11. k.; a kiközösítés (excommunicatio) tisztán egyházi törvényen alapuló büntetés, amely a latin egyházban *latae sententiae* (CIC 1398. k.; vö. CEO 1408. és 1450. k.). Lásd: *Az Egészségügyben Dolgozók Chartája* 142. pont.

³⁰ CIC 1323. k. 2. sz., 1324. k. 1. § 9. sz., 1325. k.; ET 894-895; ERDŐ P., *Egyházjog* (Budapest 1992) 489-490.

³¹ Lásd: a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény módosításáról szóló 2000. évi LXXXVII. törvény.

³² *A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 2000. március 3-i nyilatkozata*: „... A XX. század leggyalázatosabb botránya az, hogy egyes társadalmakban a védtelen emberi életet az állam által intézményesített formában pusztítják. ... Mindaz, aki abortuszt kér vagy abban bármilyen módon közreműködik, beleértve az egészségügyi alkalmazottakat is, súlyos bünt követ el. Az egyházi törvények az illetőket az ökeresztény kortól fogva a legsúlyosabb büntetéssel (kiközösítés) sújtják. ... A törvényhozók sajátos felelősségére is felhívjuk a figyelmet. A társadalom erkölcsi értékrendjének megtisztításában és felemelésében egészen rendkívüli felelősség terheli azokat, akik az élet törvényes védelmében sokat tehetnek. Sokak tudatában éppen azért halványodott el az abortusz bűnének súlyossága, mert a törvényhozás megengedte azt. Ez pedig az élet védelmével kapcsolatos erkölcsi érzék veszedelmes meggyengülését eredményezte. ... Felhívjuk tehát minden törvényhozó figyelmét arra, hogy az abortusz olyan büntett, amelyet semmilyen emberi törvény nem szentesíthet. A katolikus törvényhozóknak pedig nem megengedett, hogy részt vegyenek az ilyen törvényt támogató kampányban, sem pedig az ilyen törvény megszavazásában...”; idézve: EV 2., 58. pont; GS 51. pont; HITTANI KONGREGÁCIÓ, *Nyilatkozat a művi abortuszról*, 1974. november 18., in AAS 66 (1974) 730-747, 22. pont.

„méhen kívüli terhesség” esete ilyennek tűnik. Ha az illető reálisan látja, hogy ha nem avatkozik be, ha nem menti meg az egyik emberi lény életét, akkor mindkettő meghal, és a két halál helyett legalább az egyikőjük életét meg akarja menteni, az adott életveszélyből adódóan lehetséges, hogy a rossz „hatás”-ra irányuló szándék nem indirekt. Ezekben az esetekben a direkt és indirekt szándék különválasztása igen nehéz, ha egyáltalán lehetséges, mivel az illető joggal kívánja, hogy legalább az egyikük ne haljon meg. Egyfelől mondhatjuk, hogy az illető a másik emberi lény halálába csak „belenyugszik”, s így a rossz „hatás”, a halálos eredmény tekintetében szándéka nem direkt, hanem eshetőleges. Másfelől azonban a szóban forgó esetben az okozati összefüggés, illetve az eredmény közvetlen, „párhuzamos”, egyidejű volta esetén a „*duplex effectus*” elvének említett konjunktív feltételei nem állnak fenn maradéktalanul (az embrió halála nem közvetett, nem mellékkövetkezmény). Ezért véleményem szerint a helyes álláspont – amikor is nem sérül a „Ne ölj!” parancsa – ilyenkor a „kisebbik rossz” elvén alapulhat.

4. AZ *EVANGELIUM VITAE* KEZDETŰ ENCIKLIKA VONATKOZÓ RÉSZEI

Szent II. János Pál pápa az *Evangelium vitae* kezdetű enciklika 55. pontjában ír arról, hogy „az egyéni és társadalmi élet bonyolult és gyakran drámai helyzetei láttán a hívő gondolkodás kezdettől fogva kereste teljesebb és mélyebb megértését annak, hogy mit is tilt és mit ír elő Isten parancsolata. Vannak ugyanis olyan helyzetek, amelyekben az Isten törvénye által adott értékek látszólagos ellentmondásban jelennek meg.” Az értelmezési nehézséget, amelyre a fentiekben utaltam, különösen az enciklika 57. és 62. pontjában foglaltak hordozzák (pl. „az ártatlan emberi élet közvetlen megölése minden körülmények között és nagyon súlyos bűn terhe alatt tilos”, „az ártatlan emberi élet közvetlen és szándékos kioltása mindig súlyosan erkölcstelen”).

Az enciklika 57. pontja így fogalmaz: „Az ártatlan emberi élet föltétlen sérthetlenségét mint kifejezett erkölcsi igazságot tanítja a Szentírás, állandóan és egyhangúlag vallja az Egyház hagyománya és Tanítóhivatala. Ez az egyhangúság nyilvánvalóan annak a »természetfölötti hitérzéknek« a gyümölcse, melyet a Szentlélek ébreszt és tart fenn, s óvja Isten népét a tévedéstől, »amikor hit és erkölcs dolgában kifejezi egyetemes egyetértését«.³³ Látva, hogy az egyéni lelkiismeretekben és a társadalomban egyre gyöngül annak tudata, hogy az ártatlan emberi élet közvetlen megölése minden körülmények között és nagyon súlyos bűn terhe alatt tilos, az Egyházi Tanító-

³³ II. Vatikáni Zsinat, *Lumen Gentium* kezdetű hittani rendelkezés az Egyházzól, 1964. november 21., in AAS 57 (1965) 5-71 (a továbbiakban: LG), 12. pont.

hivatal fokozottan föllépett az emberi élet szentségének és sérthetlenségének védelmében. A pápai Tanítóhivatalhoz mindig csatlakozott a püspököké is, mind a Püspöki Konferenciák, mind egyes püspökök számos és jelentős lelkipásztori és tanító megnyilatkozásával. Nem maradt el a II. Vatikáni Zsinat rövid, de annál határozottabb hozzászólása sem.³⁴ Éppen ezért, azzal a tekintéllyel, amelyet Krisztus adott Péternek és utódainak, közösségben a katolikus Egyház Püspökeivel, *megegyeztem, hogy az ártatlan emberi élet közvetlen és szándékos kioltása mindig súlyosan erkölcstelen.* E tanítást – mely azon íratlan törvényen alapszik, melyet az értelem világosságával minden ember megtalál a saját szívében (vö. Róm 2,14-15) – megerősíti a Szentírás, folyamatosan továbbadja az Egyház Hagyománya és hirdeti a rendes és egyetemes Tanítóhivatal.³⁵ A megfontolt döntés arról, hogy egy ártatlan embert megfosszanak az élettől, erkölcsi szempontból soha nem engedhető meg, sem mint cél, sem mint jó célra vezető eszköz. Súlyos engedetlenség ugyanis az erkölcsi törvénnyel, sőt magával Istennel szemben, aki szerzője és oltalmazója az életnek; továbbá ellentmond az igazságosság és a szeretet alapvető erényeinek. »Senki és semmi nem hatalmazhat föl ártatlan ember megölésére, legyen az embrió vagy magzat, kisgyermek vagy felnőtt, öreg, gyógyíthatatlan beteg vagy haldokló. Ezenfölül senki sem kérhet ilyen gyilkos beavatkozást sem önmaga, sem hozzátartozója számára; és sem kifejezetten, sem hallgatólagosan bele nem egyezhet. Továbbá semmiféle tekintély sem hajthatja végre vagy engedélyezheti törvényesen.«³⁶ Az élethez való jog tekintetében minden ártatlan ember feltételek nélkül egyenlő mindenki mással. Ez az egyenlőség alapoz meg minden hiteles társadalmi kapcsolatot, mely, ha valóban hiteles akar lenni, nem alapozódhat másra, csak az igazságra és az igazságosságra, úgy, hogy minden férfit és nőt személynék ismer el, és ilyenként oltalmaz, s nem dolognak tekinti őket, ami fölött intézkedni lehet. Az erkölcsi törvénnyel szemben, amely tiltja az ártatlan ember közvetlen megölését »*nincsenek kivételek és nincsenek kiváltságok senki számára.* Ebből a szempontból nincs különbség a világ ura és a földkerekség legszegényebb embere között: az erkölcsi követelmények szempontjából valamennyien föltétlenül egyenlők vagyunk.«³⁷

Az enciklika 58. pontjában szereplő megfogalmazás szerint: *„a művi abortusz, bárhogyan hajtják végre, egy ember megfontolt és közvetlen megölése életének kezdeti szakaszában, a fogantatás és a születés közötti időben.* A művi abortusz erkölcsi súlya teljes valóságában akkor mutatkozik meg, ha

³⁴ GS 27. pont.

³⁵ LG 25. pont.

³⁶ HITTANI KONGREGÁCIÓ, *Iura et bona* kezdetű nyilatkozat az eutanáziáról, 1980. május 5., in AAS 72 (1980) 542-552. 546.

³⁷ VS 95. pont.

meggondoljuk, hogy emberölésről van szó, és figyelembe vesszük sajátos minősítő körülményeit is. Akit megölnek, olyan ember, aki jelentkezik az életre, azaz olyan *ártatlan*, hogy ennél ártatlanabbat el sem lehet képzelni: soha nem tekinthető támadónak, még kevésbé jogtalan támadónak! *Gyenge*, annyira tehetetlen, hogy még egy újszülött sírásának és nyöszörgésének védekező jeleitől is meg van fosztva. *Teljesen rá van hagyva* annak oltalmára, aki méhében hordozza. ... Igaz, hogy az abortusz eldöntése az anya számára gyakran fájdalmas és drámai, mert nem pusztán önzésből vagy kényelemből akar megszabadulni megfogamzott magzatától, hanem más, jelentős értéket akar menteni, pl. saját egészségét vagy a többi családtag megfelelő élet-színvonalát. Olykor attól félnek, hogy nem tudnak megfelelő körülményeket biztosítani az új életnek, s úgy gondolják, jobb lesz neki, ha nem születik meg. Mindazonáltal ezek és a hasonló meggondolások, bármennyire súlyosak és drámaiak is, *soha nem igazolhatják egy ártatlan emberi élet szándékos kioltását.*³⁸

„XII. Pius kizárt minden közvetlen abortuszt, azaz minden olyan beavatkozást, mely közvetlenül arra irányul, hogy megölje a még meg nem született emberi életet, »akár cél ez a gyilkosság, akár más célhoz vezető eszköz«³⁹...” (62. pont). „Az Egyház ezen tan- és fegyelembeli egyöntetűsége láttán VI. Pál kinyilváníthatta, hogy ez a tanítás eddig nem változott és ezután is változhatatlan.⁴⁰ Éppen ezért azzal a tekintéllyel, amelyet Krisztus adott Péternek és utódainak, a Püspökökkel közösségben, akik a legkülönbözőbb módokon elítélték az abortuszt és az említett konzultációk során szerte a világon egyetértettek e tanítással, *kinyilvánítom, hogy a közvetlen abortusz, melyet célként vagy eszközként szándékolnak, mindig az erkölcsi rend súlyos felforgatása*, mert egy ártatlan emberi élet előre megfontolt kioltása. E tanítás a természetes erkölcsi törvényen és a Szentírásen alapszik, az Egy-

³⁸ Lásd még pl.: Casti III. 2. c) pont: „Nem forog fenn az igazságtalan támadóval szemben alkalmazható véres önvédelem esete sem, mert ugyan ki minősíthetné az ártatlan magzatot jogtalan támadónak? A »végső szükség joga« sem áll fenn, melyre úgy hivatkoznak, hogy ez kiterjed az ártatlan megölésre is” – mert a magzat halála nem kisebb sérelem az anya halálánál (ld. HÁMORI, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében...* 159-160); DENZINGER, H. – HÜNERMANN, P., *Hittvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai* (Bátonyterenye-Budapest 2004) 3720. pont: „Egyformán szent, azaz sérthetetlen mindkettőjük élete, s elpusztításukhoz még a közhatalomnak sem lehet joga”, 3721. pont; HÁMORI, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében...* 157; Uő, *Az orvos lelkiismereti szabadsága...* 210-211; Uő, *A magzatvédelem kánonjogi aspektusai és az orvos lelkiismereti szabadsága*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 23 (2006) Supplementum 178.

³⁹ XII. PIUSZ, *Discorso all'unione Medico-biologica San Luca*, 1944. november 12., in *Discorsi e Radiomessaggi* (1944/1945) 191. Vö. XII. PIUSZ, *Beszéd az Itáliai Katolikus Bábaasszonyok gyűléséhez*, 1951. október 29., in AAS 43 (1951) 838.

⁴⁰ BOLDOG VI. PÁL, *Beszéd az Itáliai Katolikus Jogászokhoz*, 1971. december 9., in AAS 64 (1971) 777.

ház Hagyománya továbbadta, és tanítja a rendes és egyetemes Tanítóhivatalt.⁴¹ A világon semmiféle körülmény, semmiféle célkitűzés, semmiféle törvény nem tehet megengedetté egy önmagában tiltott cselekményt, mert az ellenkezik Isten – minden ember szívébe írt, pusztán értelemmel is megismerhető, az Egyház által hirdetett – Törvényével” (uo.).

5. KÖVETKEZTETÉSEK

Az *Evangelium vitae* kezdetű enciklika idézett pontjai alapján a következő megállapításokat tehetjük:

– Jogos védelem esetén, amikor a jogellenesen támadó a megtámadott életére tör, a jogellenesen támadó életének kioltása nem sérti a „Ne ölj!” parancsot (EV 55. pont). A még meg nem született emberi lény azonban „soha nem tekinthető támadónak, még kevésbé jogtalan támadónak” (EV 58. pont), ő ártatlan ember, „olyan ártatlan, hogy ennél ártatlanabbat el sem lehet képzelni”, az ő élete ártatlan emberi élet (EV 57-58., 62. pont).

– Az ártatlan emberi élet feltétlen sérthetlenségének igazsága, az ártatlan ember közvetlen megölésének tilalma (EV 57-58. és 62. pont) nem sérül, ha a két emberi élet kollízióba kerül („rivalizál”) egymással, és az egyiket megmentik, különben mindkét ember meghalna. Ha hagynák mindkét embert meghalni, akkor sérülne az említett igazság és tilalom. Ez véleményem szerint kizárja, hogy – „jó választás” (a halál elkerülhetősége) híján – az egy halál (a kisebbik rossz) helyett a két halált (a nagyobbik rosszat) válasszák (az EV 58. pontjának idézett példálózó felsorolása a „saját életet” nem tartalmazza).

– Az EV 57-58. és 62. pontja nem foglalja magában a szóban forgó „rivalizálás”-t, nem tér ki a két vagy több (pl. ikervárandósság) ártatlan emberi élet egymás elleni küzdelmére, ha az egyáltalán a „közvetlenség” körében jelenik meg. Az 58. pont idézett utolsó mondata az 57., az 58. és a 62. ponthoz képest egyszerűsítően a „közvetlen” szót sem tartalmazza. A két halál helyett az egy halál választása, amikor az egyik élet megmentésére nincs fizikai lehetőség, nem minősül önmagában tiltott cselekménynek, hiszen Istenre irányítható, a szándék is jó (két halál helyett egy), az arányosság követelménye is teljesül, és az „eszköz” nem rossz. „Jó választás” hiányában a „kisebik rossz” választásának minősül, ami a helyes – józan ész szerinti –

⁴¹ LG 25. pont.

álláspont. Ez által nem sérül sem az erkölcsi törvény, az igazságosság és a szeretet, sem a jogegyenlőség. Mindkettő halálát elkerülendő, a két embert „elválasztják” egymástól, aminek – helyes szándék szerint – nem kívánt, arányos (mellék)következménye az egyikük halála.⁴² Ha teljesülnek a „duplex effectus” elvének említett konjunktív feltételei, nincsen szükség a „kisebik rossz” elvére. E két elv alkalmazása esetén – etikai és jogi megítélést kívánva – sem erkölcsi, sem jogi értelemben nincs szó abortuszról. A CIC 1398. kánonja erre vonatkozólag csak annyit mond, hogy „aki sikeresen magzatelhajtást végez...”, a jogellenesség hiánya tehát – a kifejtettek szerint – más rendelkezés alapján vizsgálendő.

Az MKPK 2003. évi bioetikai körlevele – az „eutánázia” kapcsán – a 81. pontban így fogalmaz: „Ez a terminológiai tisztázás alapvető fontosságú, de nem szünteti meg az egyes határhelyzetek homályos pontjait, amelyeket megalapozott érveléssel és jó keresztény lelkiismerettel kell megvilágítani. Itt elegendő a szándékosság és a cselekedet tárgya összefüggésének egész problematikájára gondolnunk. Az emberi cselekedetek filozófiai és pszichológiai elemzésében hasznos a különböző összetevők és szintek elkülönítése, de ugyanakkor meg kell őrizni a tett integritását, és nem szabad túlzottan »atomizálni« azt. A tett tárgya szükségszerűen magával hoz egy bizonyos tudást magáról a tárgyról.” Úgy gondolom, ez az idézet témánk szempontjából is útmutatóul szolgálhat: az egyik emberi lény halála nem vonatkoztatható el attól, hogy különben – a tárgyalt eseti körben – mindkét emberi lény meghal.

Az Apostoli Szentszék válaszaiból azt látjuk, hogy nem lehet *biztosan* tanítani, hogy megengedett *bármilyen* operáció, amely *közvetlenül* megöli a „magzatot”, még ha ez szükséges is lenne az anya megmentésére.⁴³ Amikor méhen kívüli terhességről van szó, *ha a szükség arra kényszerít*, meg van engedve a hasmetszés (*laparotomia*), hogy eltávolítsák a nem a szokott helyen lévő magzatokat, csak, *amennyire lehetséges*, komolyan és alkalmas módszerekkel vigyázzanak a „magzat” és az anya életére.⁴⁴ Véleményem szerint a fenti következtetések nincsenek ellentétben, hanem összhangban vannak ezzel a tanítással.

Megjegyzem, azt az állítást – önmagában – rendkívül veszélyesnek tartanám, hogy van olyan helyzet, amikor ártatlan emberi élet kioltható. Kérdés, mit értünk az élet „kioltásán”, és hogy van-e olyan helyzet, amikor nincs arra esély, illetve mennyi esély van arra, hogy az anya testében, de a méhen kívül lévő embriót, magzatot az anya méhébe helyezték, amely utóbbi kérdés inkább orvostudományi megválaszolást kíván.

⁴² Vö. sziámi ikrek hivatkozott esete, lásd: 1. sz. lábjegyzet.

⁴³ FILA – JUG 3298. pont.

⁴⁴ FILA – JUG 3336-3338. pont.

Amikor az anya életének megmentése érdekében a magzatot (vagy embriót) „kiveszik” az anya testéből, és előre látják, hogy ennek a cselekménynek biztos következménye a magzat halála, akkor az ő halálára is kiterjed a szándékosság, és ezen eredmény is (inkább) közvetlen. A „*duplex effectus*” elvének együttes feltételei tehát, úgy tűnik, nem állnak fenn maradéktalanul, ezért jön számításba – a szóban forgó eseti körben – a kisebbik rossz elve.

Ha az „élet kioltásába” nem értjük bele az említett halálos eredménnyel járó cselekményt, akkor szintén azt mondhatjuk, hogy az EV nem tér ki a szóban forgó eseti körre (két vagy több ártatlan emberi élet „rivalizálására”). Ugyanakkor viszont valószínűleg vitatható, hogy a szóban forgó cselekmény ne minősülne az élet (közvetlen vagy közvetett) kioltásának, ami azonban nem jelenti azt, hogy ez a cselekmény erkölcsileg vagy jogilag bűn lenne.

Összefoglalva: a valóságban nem ritkán előforduló tényállás lényege, hogy ha az embrió halálát eredményező orvosi beavatkozás elmarad, akkor nemcsak az embrió hal meg (mert a méhen kívül nem tud fejlődni), hanem az anya is, mert elvérzik. Egyértelmű, hogy ilyenkor az akarat kiterjed a szóban forgó halált okozó cselekményre, és miután az illető tudata átfogja a halálos eredmény bekövetkezését, a szándékosság megvalósul. Hiába mondánánk, hogy ebben az esetben sem akarja senki megölni a magzatot, ha egyszer az akarati elem is fennáll. Nem rákos daganat eltávolításának esetéről van szó, aminek nem kívánt *mellékkövetkezménye* a magzat halála, amikor egyébként a szándékosság szintén fennáll, eshetőlegesen. A „méhen kívüli terhesség” esetében a halálos eredmény, úgy tűnik, nem közvetett, hanem közvetlen, ezért nem áll meg a „*duplex effectus*” elvének alkalmazhatósága, hanem inkább a kisebbik rossz elve jön számításba. Ha egyszer a tudottan (szinte biztosan) halálos beavatkozást el akarják végezni – hogy legalább az anya életét megmentésük –, akkor azt akarják, s ha azt elvégzik, akkor az embrió előre tudottan meg is hal, amely halálos cselekményt éppen azért nem nevezünk ölésnek, mert van morálisan és jogilag elfogadható oka. Nem olyan egyszerű tehát a szóban forgó tényállás, hogy ki lehetne jelenteni: az ártatlan emberi élet szándékos és közvetlen kioltása mindig bűn, mert az adott esetben a szándékosság és a közvetlenség is megvalósul. Ezért hangsúlyozom, hogy az EV nem tér ki erre a tényállásra.

A kettős hatás és a kisebbik rossz választásának elve hordoz hiányosságokat is, hogy maga után kérdéseket. Hársfai Katalin a „méhen kívüli terhesség” vonatkozásában kifejtette: „Ebben az esetben ritkán tudják a magzatot bevinni a méhbe, ha ez nem sikerül a nő életveszélyes helyzetbe kerül. Ekkor nincs más megoldás, mint a magzat eltávolítása. Ez a beavatkozás viszont közvetlenül a magzat megölését jelenti. Erre nyilvánvaló, hogy a *dup-*

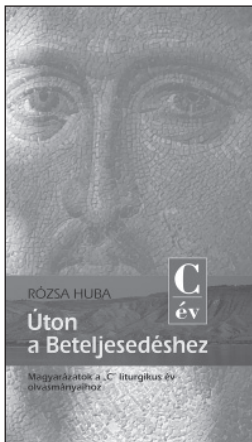
lex effectus szabálya nem alkalmazható.” „A *duplex effectus* szabálya nem mindig alkalmazható, ha a magzat élete és az anya élete veszélyben van.”⁴⁵

⁴⁵ HÁRSFAI K., Szempontok a magzati élet védelméhez (A törvény, a szabadság és a lelkiismeret krízise) (a Magyar Bioetikai Társaság 2017. október 6-i konferenciáján elhangzott előadás kézirat) 10. Vö. uo. 1.: „Több mint 22 éve, hogy megjelent Szent II. János Pál pápának az *Evangelium vitae* kezdetű enciklikája, amely többek között nemcsak felemelte szavát a magzati élet védelmében, hanem kötelező erővel mondta ki, hogy az ártatlan emberi élet direkt és szándékos kioltása mindig súlyosan erkölcstelen.”

Rózsa Huba

ÚTON A BETELJESÉDÉSHEZ – „C” ÉV

A Széchenyi- és Stephanus-díjas teológus kötetei a liturgikus évek olvasmányainak magyarázatát tárják elénk. Rózsa Huba professzor az egyes szentírási

szakaszok értelmezése során arra törekszik, hogy megmutassa az Ó- és Újszövetség egymásra irányulását. Irányt mutat, hogy miként értelmezzük az egyes olvasmányokat, ezáltal nagy segítséget nyújtanak mindannak a megértéséhez, amit Jézusban megismerünk. Az Ószövetség tanításának segítségével jobban megismerjük.

256 oldal, keménytablás. Ára: 2700 Ft

A szerző további, e témában megjelent kötetei:

Úton a beteljesedéshez – „A” év (252 oldal, ára: 2500 Ft)

Úton a beteljesedéshez – „B” év (252 oldal, ára: 2600 Ft)

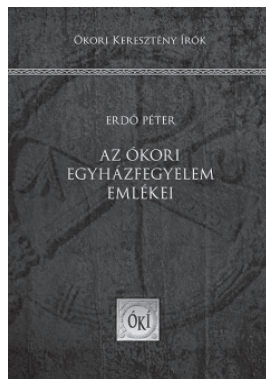
Az Ókori Keresztény Írók 2. kötete

Erdő Péter

AZ ÓKORI EGYHÁZFEGYELEM EMLÉKEI

I–IV. század

Az ókeresztény korban keletkezett jogszabályok igen határozottan világítják meg az egyházi élet mindennapi nehézségeit, kérdéseit, ezért nemcsak jogi, de történeti források is. Számos rendelkezés érinti a liturgikus életet, a templomok berendezését, díszítését. Ebből a szempontból ezeknek a szabályoknak művészettörténeti és ikonográfiai jelentőségük is van. A sorozat új kötetének bevezető tanulmányában megjelenik több, időközben publikált eredmény, de utalást találunk az új szövegkiadásokra és fordításokra is. Ezek alapján a korábbi fordítások is néhol módosításra kerültek, valamint számos fordítással bővült a kötet: a Szent Apostolok egyházi kánonjaival és az Apostoli kánonokkal. A zsinatok sora az afrikai zsinatok anyagával, a 400-ig tartott hispániai zsinatokkal és egy galliai szöveggel bővült.

608 oldal, keménytablás.

Ára: 4200 Ft

RENDELÉS:

Szent István Társulat Vevőszolgálati Iroda
1364 Budapest, Pf. 277. • TELEFON: 318–6957
szitkonyvek.hu